

TAMPEREEN YLIOPISTO

Kristian Wester
LSD JA SUOMALAINEN UNDERGROUND

Historian kandidaattitutkielma

Tampere 2018

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO	3
1.1. Aineistot ja aikaisempi tutkimus.....	5
1.2. Underground	6
2. ”AIVAN USKOMATTOMIA JUTTUJA” – KOKEMUKSIA LSD:STÄ.....	8
2.1. Undergroundin suhtautuminen hallusinogeneihin	8
2.2. Vaikutuksen alaisena.....	10
2.3. Negatiiviset kokemukset	12
2.4. Muut hallusinogeenit.....	12
3. ”VITTUUN SYSTEEMI” – LSD JA VALLANKUMOUS	14
4. LSD:TÄ KOSKENEET HUHUT, KUULOPUHEET JA TUTKIMUS.....	20
5. TÄHTI: LSD JA MYSTIIKKA	22
6. PÄÄTELMÄT	26
7. LÄHTEET JA KIRJALLISUUS	27

1. JOHDANTO

Tohtori Albert Hofmann eristi LSD:n vuonna 1938 sveitsiläisen lääkeyhtiö Sandozin laboratorioissa. LSD:n psykoaktiiviset ominaisuudet huomattiin vuonna 1943, minkä jälkeen LSD löysi suhteellisen pian tiensä kokeellisen psykiatrian pariin. Psykiatriassa LSD:tä hyödynnettiin lupaavin tuloksin erityisesti alkoholistien vieroittamisessa ja kuolemansairaiden kuolemanpelon lievittämisessä. Myös CIA kiinnostui LSD:stä, ja toteutti laittomia ja eettisesti hyvin kyseenalaisia kokeita LSD:llä käyttäen koekaniineinaan paitsi omia työntekijöitään, myös Yhdysvaltain kansalaisia, joita ei informoitu heidän osallistumisestaan CIA:n tutkimuksiin. LSD nautti psykiatrian parissa suhteellisen suurta suosiota 1960-luvun alkuun asti, jolloin median mielipide kääntyi LSD:n vastaiseksi. Tieteellisen tutkimuksen tekeminen vaikeutui, mutta sen sijaan Yhdysvaltain nuoriso löysi LSD:n. LSD:n ympärille kehittyi sittemmin hippiliikkeenä tunnettu kulttuuri, joka yhdistyi 1960-luvun jälkimmäisellä puoliskolla pääasiassa opiskelijoista koostuviin poliittisesti aktiivisiin vasemmistolaisiin ryhmiin. Tuloksena oli yippie-liike, jonka päämääränä oli saada aikaan länsimaisen yhteiskunnan kaatava aseeton ja veretön vallankumous. Tämän mahdollistaisi ennen kaikkea laajamittainen hallusinogeenien¹ nauttiminen. Yhteiskunnan päättäjät eivät pitäneet ajatuksesta, ja julistivat hallusinogeenit laittomiksi. Tällä toimenpiteellä tukahdutettiin paitsi vastakulttuuriliike, niin myös hallusinogeenieja koskeva tieteellinen tutkimus.² Kymmeneen vuosiin hallusinogeenieja ei tutkittu käytännössä lainkaan, mutta viimeisten noin kymmenen vuoden aikana tutkimus on ollut hiljalleen nousussa, vaikka hallusinogeenit ovat edelleen laittomia.

Yhteiskunnallisessa diskurssissa törmää harmillisen usein ilmiöön, jossa huumeiden käyttäjät niputetaan ikään kuin yhden kategorian alle. Todellisuudessa näin ei suinkaan ole, vaan luonteeltaan ja vaikutuksiltaan erilaisilla huumeilla on selkeästi toisistaan poikkeavat käyttäjäkunnat. Näin oli myös 1960-luvun Suomessa³, jonne LSD levisi niin sanotun ensimmäisen huumeaallon yhteydessä.⁴ LSD:n käyttö oli kuitenkin Suomessa hyvin pienimuotoista, ja sitä käyttivät lähinnä satunnaiset

¹ Hallusinogeenieilla tarkoitetaan päihdyttäviä substansseja, joiden vaikutuksiin kuuluvat hallusinaatit ja voimakkaat tajunnantilan muutokset. Viitatessani tässä tutkimuksessa hallusinogeenieihin, tarkoitan ennen kaikkea klassisia hallusinogeenieja, joihin luetaan tyypillisesti LSD, psilosybiini, meskaliini ja DMT, ja joskus myös eräät alkuperäiskansojen hyödyntämät samankaltaisia vaikutuksia aikaansaavat kasvit ja sienet. Näitä substansseja nimitetään myös psykedeeleiksi.

² Lee & Shlain 1992.

³ Lindfors & Salo 1988, 80; Kinnunen & Perälä 2017, 78; Savonen 2017, 180.

⁴ Salasuo 2004, 18. Ensimmäisellä huumeaallolla tarkoitetaan vuosien 1962 ja 1975 välistä aikakautta, jolloin huumeaineet rantautuivat Suomeen, ja erityisesti nuoriso kokeili ja käytti runsaasti erilaisia huumeaineita. Aallon voimakkain vaihe ajoittui vuosille 1967–71. Suurin osa tutkimukseni lähdeaineistosta ajoittuu näille neljälle, erityisen tapahtumarikkaalle vuodelle, mutta koska *Tähteä* julkaistiin myös underground-liikkeen hiipumisen jälkeisinä vuosina, ajallinen rajaukseni on ensimmäinen huumeaalto sen laajemmassa merkityksessä.

opiskelijat ja taiteilijat. Kenties profiloitunein LSD:tä käyttänyt ryhmä oli ns. underground-liike⁵, joka vaikutti pääasiassa Helsingissä ja Turussa.

Tämä tutkimus keskittyy tarkastelemaan LSD:n asemaa ensimmäisen huumeaallon aikaisessa suomalaisessa underground-kulttuurissa. Varsinaisten LSD-kokemusten kuvauksien lisäksi minua kiinnostavat ne merkitykset, joita suomalaiset underground-aktiivit LSD:hen liittivät. Suuri osa underground-kulttuurin vaikutteista saatiin ulkomailta, pääasiassa USA:sta, ja siksi huomioin tutkimuksessani myös silloisen yhdysvaltalaisen vastakulttuuriliikkeen heijastumisen suomalaiseen underground-kulttuuriin. Sivuan tutkimuksessani myös suomalaisen undergroundin suhtautumista muihin hallusinogeeneihin, kuten meskaliiniin ja karpässieniin. Näiden substanssien käyttö oli kuitenkin hyvin vähäistä LSD:n käyttöön nähden niiden hankalan saatavuuden ja lähes olemattoman niitä koskevan tarjolla olevan informaation tähden. Vaikka LSD:n ja kannabiksen käyttö underground-kulttuurin piirissä limittyvät paikoin toisiinsa, olen rajannut kannabiksen käytön tutkimukseni ulkopuolelle, sillä sen käyttö oli huomattavasti LSD:tä ja muita hallusinogeeneja yleisempää ja myös undergroundin ulkopuolelle levittäytynyttä, minkä lisäksi kannabikseen suhtauduttiin hieman erilaisella asenteella kuin voimakkaisiin hallusinogeeneihin, niin undergroundin sisällä kuin sen ulkopuolellakin.⁶ Cannabis on myös vaikutuksiltaan merkittävästi LSD:tä ja muita hallusinogeeneja miedompi.

Erityisen mielenkiintoista LSD:n ja muiden hallusinogeenien tutkimisesta tekee niin sanottu ”set and settingin” käsite. Hallusinogeenien käyttäjien ja tutkijoiden parissa on yleisesti tunnettua, että hallusinogeeneja käytettäessä sekä henkilön sisäisellä (set) että ulkoisella (setting) maailmalla on keskeinen vaikutus kokemuksen luonteeseen, ja siitä saatuihin hyötyihin. Setillä tarkoitetaan henkilön taustaa, odotuksia, toiveita ja intentiota psykedeeliselle kokemukselle, kun taas setting viittaa paitsi tilanteessa läsnä oleviin ihmisiin, valaistukseen, musiikkiin ym. fyysiseen ympäristöön, niin myös koko psykedeelijä käyttävää henkilöä ympäröivään kulttuuriin, yhteiskuntaan ja näiden kahden asenteisiin ja vakiintuneihin toimintamalleihin. Kaikki edellä mainitut tekijät vaikuttavat olennaisesti psykedeelijä käyttäneen henkilön kokemuksiin näistä substansseista.⁷ Tästä syystä LSD:n tutkiminen suomalaisessa 1960- ja 70-lukulaisessa kulttuuriympäristössä on erityisen kiehtovaa.

⁵ On syytä huomauttaa, että tutkimuksen kirjoittamisen kannalta suomalaisesta undergroundista on yksinkertaisinta puhua liikkeenä, mutta undergroundissa vaikuttaneiden henkilöiden toiminta ei ollut erityisen järjestäytynyttä, eivätkä he kokeneet olevansa osa mitään varsinaista liikettä.

⁶ Ensimmäisen huumeaallon aikaisesta kannabiskulttuurista ks. Salasuo 2003.

⁷ Hartogsohn 2017, 1–2.

1.1. Aineistot ja aikaisempi tutkimus

Tutkimukseni lähdeaineistona olen käyttänyt *Ensimmäinen aalto: Helsingin underground 1967-71* –teosta⁸, johon on koottu underground-aktiivien muistelmia kyseiseltä aikakaudelta 20 vuotta myöhemmin. Lisäksi olen käynyt läpi suuren määrän underground-toimijoiden omakustanteisina julkaisemia pienlehtiä, joista tutkimukseni kannalta keskeisiksi nousivat ennen kaikkea turkulainen *Aamurusko* ja helsinkiläinen *Ultra*. Jorma Elovaaran Helsingistä käsin julkaisema Tähti tarjoaa erinomaisen näkökulman LSD:n ja muiden hallusinogeenien mystiseksi koettuun puoleen, vaikkei Elovaara varsinaisesti ollutkaan osa underground-liikkeen ydinjoukkoa, minkä lisäksi Tähten ensimmäinen numero ilmestyi vasta 1971, siis poliittisesti aktiivisen underground-liikkeen jo hiivuttua. Tähti on kuitenkin osa ensimmäisen huumeaallon aikaista suomalaista underground-pienlehdistöä, joten esittelen siitä johdettuja löydöksiä erillisessä luvussa.

Ensimmäisen huumeaallon aikaisesta hallusinogeenien käytöstä Suomessa ei ole tietääkseni julkaistu aiempaa tutkimusta. Suomalaista hippiliikettä ja sen kanssa osittain limittyvää underground-liikettä on sen sijaan tutkinut Janne Poikolainen pro gradussaan ”*Almost All You Need Is Love*”. *Hipit ja hippikulttuuri Suomessa*. Mikko Salasuo on tutkinut erityisesti kannabiskulttuuria ensimmäisen huumeaallon aikaisessa Suomessa, ja *Vanha liitto: Kovien huumeiden käyttäjät 1960–1970-lukujen Helsingissä* -teos käsittelee kovien huumeiden, pääasiassa amfetamiinin ja heroinin, käyttäjiä pääkaupunkiseudulla tuona aikana. Suurimman hyödyn olen kuitenkin saanut yhdysvaltalaisista LSD:n historiaa käsittelevistä tutkimuksista. Näistä keskeisimmät ovat Ido Hartogsohnin artikkeli *Constructing Drug Effects: A History of Set & Setting* ja Martin A. Leen ja Bruce Shlainin *Acid Dreams: The Complete Social History of LSD, CIA, the Sixties and Beyond*⁹. Jälkimmäinen ei ole varsinainen tieteellinen monografia, vaan dokumenteista ja kirjallisuudesta huolellisesti koostettu yleisteos LSD:n historiasta, jonka arvo LSD:tä koskevassa humanistisessa tutkimuksessa tunnustetaan laajalti.

⁸ Lindfors & Salo 1988.

⁹ Poikolainen 2008; Salasuo 2001, 2003, 2004; Kainulainen, Rönkä & Savonen (toim.) 2017; Hartogsohn 2017; Lee & Shlain 1992.

1.2. Underground

Suomalaisella underground-liikkeellä tarkoitetaan pientä, noin 25–35 ihmisen kokoista ja suhteellisen löyhästi järjestäytyntä joukkoa taiteilijoita ja poliittisia aktivisteja, jotka yhdistelivät toiminnassaan elementtejä avantgardistisesta taiteesta, anarkismista ja hippiliikkeestä.¹⁰ Heidän pääasiallisena intentionaan oli haastaa järjestäytyneen, konservatiivisen yhteiskunnan vakiintuneita ja jähmeitä ajattelu- ja toimintamalleja, ja raivata näin tilaa vaihtoehtoisille elämäntyyloille, taiteille ja ideoille. Tätä underground-aktiivit toteuttivat muun muassa organisoimalla erilaisia provokatiivisia performansseja ja musiikkiesityksiä jo mainittujen pienlehtien julkaisun ohella. On myös mainittava, etteivät undergroundin piirissä toimineet henkilöt identifioineet itseään hipeiksi, sillä heidän mielestään hippien rauhaa, rakkautta ja yhteiskunnasta irrottautumista korostava ajattelu oli naiivia ja ristiriidassa maailman vallitsevien realiteettien kanssa – kansalaisiaan alistava systeemi oli mahdollista voittaa ainoastaan lyömällä sitä takaisin.¹¹

Omakustanteiset pienlehdet, kuten *East Village Other* ja *San Francisco Oracle*, olivat saavuttaneet valtavan suosion Yhdysvaltojen vastakulttuuriliikkeen piirissä, sillä niiden painaminen oli helppoa, vaivatonta ja halpaa, ja ne olivat tehokas tapa levittää informaatiota. Niinpä pienlehdet löysivät asemansa myös suomalaisen undergroundin piirissä. Ultralla, Aamuruskolla ja *International Organilla* ei ole mitään yksiselitteistä ideologista viestiä tai linjaa, sillä underground ehdottomasti vastusti kaikenlaista järjestelmällistä poliittisuutta.¹² Sen sijaan lehtiä luonnehtii vahva yhteiskunnallisia rakenteita ja yleisesti tunnustettuja arvoja vastaan kohdistunut kapina. Mikään ei ollut pyhää, ja lehdet provosoivat avoimesti esimerkiksi valtiota, oikeusjärjestelmää ja kirkkoa. Paikoin lehdissä ylistetään Mao Zedungia, ja jotkut numerot puoltavat marxilaisuutta, mutta syynä näihin kannanottoihin vaikuttaa olevan pikemminkin yhteiskunnallisen järjestelmän tahallinen ärsyttämisen kuin näiden ideologioiden todellinen puolustaminen. Positiivisessa valossa esitettyjä asioita ja henkilöitä ovat muun muassa tajuntaa laajentavat huumausaineet¹³, Allen Ginsberg, William S. Burroughs, Timothy Leary, sukupuolielimet ja vallankumous. Vahvaa kritiikkiä taas saavat osakseen esimerkiksi USA:n johtama länsimainen kapitalismi ja imperialismi, Urho Kekkonen,

¹⁰ Poikolainen 2008, 84.

¹¹ Hämäläinen 2006, 18; Lindfors & Salo 1988, 63–64; Poikolainen 2008, 84–86.

¹² Lindfors & Salo 1988, 67–68.

¹³ On huomioitavaa, ettei underground puhu huumausaineiden yhteydessä käytännössä lainkaan amfetamiinista, heroiinista, kokaiinista tai muista vahvemmissa ja narkoottisemmista huumausaineista. Huomio on kiinnittynyt yksinomaan tajuntaa laajentaviin päihteisiin, pääasiassa kannabikseen ja LSD:hen. Kannabiksesta tai yleensä päihtymisestä käytetään usein sanaa pilvi, ja LSD:n synonyymejä ovat muun muassa matka ja trippi. Käytän tutkimuksessani näitä käsitteitä tässä merkityksessä.

poliisilaitos, systeemi¹⁴ ja asepalvelus. Lehdet koostuvat pääasiassa runoista, sarjakuvista, artikkeleista, pakinoista ja muista tekstityypiltään täsmentämättömistä sekä originaaleista että käännettyistä kirjoituksista. Mukana on myös esimerkiksi tietoisu Helsingin huoltopoliisin käyttämistä automalleista ja näiden rekisterinnumeroista, ”isoäidin vanhanaikaisen dullakakun” resepti ja ohjeet kannabiksen kasvatukseen. Lehtien keskeinen kantava teema on kuitenkin yhteiskunnan perustavanlaatuisen mädännäisyys: se täytyy tuhota. Yksi, mutta ei suinkaan ainoa keino tähän on huumausaineiden käyttö, sillä niiden katsottiin vapauttavan järjestelmään kahlittu mieli.¹⁵

¹⁴ Systeemi ja järjestelmä ovat usein käytettyjä termejä undergroundin piirissä, ja niillä viitataan järjestäytyneeseen yhteiskuntaan globaalissa, tai ainakin läntisessä mittakaavassa. Käytän tutkimuksessani näitä käsitteitä tässä merkityksessä.

¹⁵ Käydessäni läpi Suomessa 1960- ja 70-luvuilla julkaistuja underground-lehtiä, kiinnitin huomioni siihen, ettei Turun ja Helsingin ulkopuolella julkaistuissa lehdissä mainita lainkaan huumausaineita. Esimerkiksi kajaanilainen *Hihapuukko* ja hämeenlinnalainen *Apartado Num. 1818* ovat kyllä vahvasti systeeminvastaisia, mutta niiden retoriikka on paljon järjestäytyneemmän poliittista, eivätkä ne ota kantaa päihdekysymyksiin. Näistä syistä jätin nämä lehdet tutkimukseni ulkopuolelle. Lisäksi näiden lehtien toimikunnilla ei ollut tietyvästi kytköksiä Helsingin ja Turun underground-piireihin, jotka taas olivat keskenään toisiinsa yhteydessä. Tämä huomio huumeiden käytön rajoittumisesta pääkaupunkiseudulle tukee Mikko Salasuon tutkimusta, jonka mukaan kannabiksen käyttö oli 85-prosenttisesti Etelä-Suomen suurten kaupunkien ilmiö vielä 70-luvun alussa (Salasuo 2001, 180). Voidaan olettaa, ettei hallusinogeenien käyttö ollut ainakaan tätä laajemmalle levittäytynyttä, sillä niiden käyttö oli huomattavasti kannabista vähäisempää.

2. ”AIVAN USKOMATTOMIA JUTTUJA” – KOKEMUKSIA LSD:STÄ

2.1. Undergroundin suhtautuminen hallusinogeeneihin

LSD saapui Suomeen 1960-luvun jälkimmäisellä puoliskolla, ja sitä käytettiin eniten vuosikymmenen lopulla. LSD:n käyttäminen oli suhteellisen suosittua suomalaisen undergroundin piirissä, vaikka suinkaan kaikki liikkeessä vaikuttaneet henkilöt eivät sitä harrastaneet. Osalle heistä riitti yksi kerta, toiset käyttivät LSD:tä muutamaan otteeseen, kun taas jotkut harrastivat ”matkoja” toistuvasti, enimmillään useita kertoja viikossa.¹⁶ Syyt LSD:n käyttöön vaihtelivat: sitä käytettiin uteliaisuudesta, kokeilunhalusta, yleissivistyksen vuoksi ja huvitukseksi, mutta toisaalta myös ”itsepsykoanalyysiin” ja työkaluna maailman ja todellisuuden syvempään ymmärtämiseen. Myös kokemuksissa itsessään oli huomattavia eroja, sillä LSD:n aiheuttamat vaikutukset saattoivat olla positiivisia, negatiivisia, tai vain yksinkertaisesti hämmentäviä.¹⁷ Perussuhtautumisena oli kuitenkin ihmismielen tutkiminen.¹⁸ Käsittelen LSD-kokemusten erilaisia aspekteja yksityiskohtaisemmin alempana.

Vaikka huumeiden käyttö oli underground-liikkeen sisällä yleistä, sitä ei pidetty itseisarvona, vaan välineenä ”johonkin juttuun”. Underground-aktiivit tekivät selvän pesäeron narkomaaneihin, siis esimerkiksi amfetamiinin ja heroiinin käyttäjiin, sillä hallusinogeeneja nauttiessa tarkoituksena ei ollut saada niitä jatkuvasti lisää, eikä niitä käytetty ainoastaan hedonistiseen hyvänolon tunteen saavuttamiseen. Lisäksi ajoituksella, paikalla ja seuralla nähtiin olevan olennainen merkitys psykedeeliseen kokemukseen – suomalainen underground siis ymmärsi set and settingin merkityksen hallusinogeeneja käytettäessä.¹⁹ Muutamat underground-aktiivit mainitsevat kokeilleensa morfiinia, oopiumia ja amfetamiinia, mutta vain kertaluontoisesti ja uteliaisuudesta.²⁰ Alkoholia ei erään muistelijan mukaan käytetty.²¹

Muisteluissa käy ilmi, etteivät hallusinaatiot olleet LSD-kokemusten keskeisin aspekti. Olennaisempana pidettiin LSD:n tuomaa yhteisöllisyyden kokemusta; tunnetta siitä, että koko

¹⁶ Lindfors & Salo 1988, 75, 82.

¹⁷ Lindfors & Salo 1988, 75, 80, 82.

¹⁸ Lindfors & Salo 1988, 83.

¹⁹ Lindfors & Salo 1988, 80.

²⁰ Lindfors & Salo 1988, 79, 80.

²¹ Lindfors & Salo 1988, 69.

ihmiskunta on yhtä toistensa, luonnon ja universumin kanssa.²² Itämainen mystiikka oli läsnä myös underground-kulttuurissa, joskin suhteellisen marginaalisesti yhdysvaltalaiseen hippikulttuuriin verrattuna, joka otti suurissa määrin vaikutteita erilaisista intialaisista uskonnollisista traditioista ja zen-buddhalaisuudesta. ”Siellä istuttiin ja musisoitiin tai jengi istui kauheissa paukuissa tai tripissä ja valoshow pyöri ja musiikki soi ja niin edespäin, niin kyllä se tavallaan samanlaista meditaatiota oli jotenkin”, muistelee eräs underground-aktiivi itämaisyyden läsnäoloa undergroundin piirissä.²³

LSD:n ja yhteisöllisyyden suhde jatkui pidemmällekin. Eräs muistelija huomauttaa, kuinka koko hippikulttuuri vaikutti hyvin vaikeasti tavoitettavalta ennen LSD:n nauttimista, mutta psykedeelisen kokemuksen jälkeen hippien ajatusmaailma ja toiminta näyttäytyivät paljon ymmärrettävämmässä valossa.²⁴ Toinen henkilö muistelee, kuinka silloinen ympäristö oli niin erilainen kuin nykyisin. Yhteenkuuluvuuden tunne oli voimakas, ja ilmassa liikkui jotakin, jonka kaikki tajusivat ja johon ”kaikki liittyivät”, mutta kukaan ei oikein osannut pukea sanoiksi, mitä tämä jokin on.²⁵ Kolmas henkilö kertoo, kuinka LSD:n käyttö oli hyvin sosiaalista toimintaa, sillä sitä tehtiin yleensä ryhmässä ja siitä saatuja kokemuksia refleктоitiin muiden LSD:tä käyttäneiden underground-aktiivien kanssa.²⁶ Sosiaalisia osattiin toki olla ilman päihkeitäkin, mutta usein vähintään kannabis oli mukana toiminnassa.²⁷

Eräs muistelihoista pohtii erityisen syvällisesti motivaatiotaan ja suhtautumistaan LSD:n käyttämiseen. Hän käytti huumeita oppiakseen maailmasta ja todellisuudesta, ja ymmärtääkseen näissä piileviä yhteyksiä, joita hän ei normaalisti havaitsisi. Hän korostaa LSD:n avulla saavutettuja ”nonverbaalisia filosofisia ja mystisuskonnollisia kokemuksia”, eikä LSD olisi hänen mukaansa ollut niin suosittu ja keskeinen 60-luvun vastakulttuurille ilman näitä ulottuvuuksia. Muistelija suhtautui LSD:n käyttöön kurinalaisesti, eikä käyttänyt sitä hauskuuden tähden, vaan kokeilunhalusta ja uteliaisuudesta. LSD syvensi hänen todellisuudentajuaan, paljasti maailman sellaisena kuin se todellisuudessa on, ja herätti ”ihmisen sisäisen tajunnan”. Muistelija pitää typeränä, että hallusinogeenit luokitellaan samaan kategoriaan muiden huumeiden kanssa, sillä

²² Lindfors & Salo 1988, 76. Universaalinen ykseyden tunne on yleinen psykedeelisen kokemuksen ominaispiirre (Swanson 2018, 5) Myös useat maailman uskonnoista, erityisesti itäisessä Euraasiassa, katsovat maailman olevan yksi ääretön transsendentti kokonaisuus. Lisäksi on mielenkiintoista verrata lukuisten maailmanhistorian tuntujen mystikkojen ja profettojen kuvauksia näyistään nykyään laajalti saatavissa oleviin kuvauksiin psykedeelisistä kokemuksista.

²³ Lindfors & Salo 1988, 63.

²⁴ Lindfors & Salo 1988, 79.

²⁵ Lindfors & Salo 1988, 80.

²⁶ Lindfors & Salo 1988, 83.

²⁷ Lindfors & Salo 1988, 162.

psykedeelisten kokemusten luonne ja niihin suhtautuminen poikkeaa keskeisesti esimerkiksi kokaiinista. Hallusinogeenit vaativat myös vastuuta käyttäjältään.²⁸

2.2. Vaikutuksen alaisena

Eräs underground-aktiivi muistelee yksityiskohtaisesti muutamia LSD-kokemuksiaan, ja painottaa erityisesti sitä telepatiaa lähentelevää sanatonta yhteyttä, jonka yhteisöllinen LSD-kokemus voi saada aikaan. Muistelijalla oli ystäviensä kanssa usein tapana vaellella ympäri Helsinkiä LSD:n vaikutuksen alaisena, mutta ennen pitkää he päätyivät aina maalle, luontoon, tarkastelemaan ”miten kukka kasvaa ja miten luontoa pitää varjella”. Erään kerran he kävelivät aamuyöllä Helsingin keskustasta kommuuniinsa Vapaaniemeen, joka sijaitsi meren rannalla. Saavuttuaan määränpäähensä he huomasivat laiturilla kalastavan miehen, jota kalaonni oli suosinut, sillä hänen vieressään oli useita kuolleita kaloja. Tämä kalojen tietoinen murhaaminen oli muistelijan ja hänen ystäviensä mielestä hirvittävä vääryys, joten he järjestäytyivät riviin ja tuijottivat kalastajaa painostavasti, kunnes miehen hermot pettivät. Niinpä kalastaja heitti saaliinsa takaisin veteen, ja poistui paikalta. Muistelija ja hänen ystävänsä olivat tyytyväisiä, ja he kaikki tunsivat toistensa ajattelevan ”oikeus on voittanut”, vaikkei kukaan sanonut sanaakaan ääneen. Seuraavaksi he kävelivät laiturin päähän, jossa joukon jäsenet katsoivat toisiaan silmiin, pysyen edelleen vaiti. Välittömästi heistä jokainen hyppäsi yhtaikaisesti veteen vaatteet päällä. Lisäksi samainen henkilö muistelee, kuinka hänellä oli usein tapana urheilla LSD:n ja muiden hallusinogeenien vaikutuksen alaisena. Erityisesti hän nautti hiihtämisestä ja metsissä juoksentelestusta ystävänsä kanssa.²⁹

Toinen underground-aktiivi muistelee erästä veneilykokemustaan ystävänsä seurassa LSD:n vaikutuksen alaisena. Veneeseen astuessaan hänestä tuntui, kuin hän olisi ollut kuollut, sillä koko maailma oli kaikessa käsittämättömässä kauneudessaan kuin suoraan paratiisista. Veneessä ollessaan hän näki Mao Zedungin kävelevän veden päällä, atomipommin räjähtävän, ja presidentti Nixonin vilkuttavan hänelle. Lisäksi hänestä tuntui, että hän on parhailtaan satelliitissa kiertämässä maapalloa, häntä kuvataan ja koko spektaakkeli näytetään suorana lähetyksenä televisiosta. ”Aivan uskomattomia juttuja”, kommentoi hän kokemuksiaan jälkikäteen.³⁰

²⁸ Lindfors & Salo 1988, 75, 76, 80, 83.

²⁹ Lindfors & Salo 1988, 162, 168.

³⁰ Lindfors & Salo 1988, 75.

Kolmas henkilö muistelee LSD-kokemustaan, jota hän piti erittäin tärkeänä, vaikuttavana, ja pelottavana, ja joka jäi hänen ainoakseen. Hän oli kotonaan lääkäriystävänsä kanssa, jonka oli tarkoitus pysyä selvänä ja katsoa hänen peräänsä. Lääkäriystävä kuitenkin lähti kotiinsa, ja muistelija jäi yksin taloonsa. Hän muistaa kokeneensa ”kosmisen ekstaasin”, jonka jälkeen kirjahyllyt alkoivat valua ja lattialla juoksevat muurahaiset kommunikoida hänen kanssaan. Tilastaan hämmentyneenä hän meni kysymään neuvoa tanskalaiselta naapuriltaan, sillä hän ajatteli tanskalaisten ymmärtävän LSD:tä suomalaisia paremmin. Tanskalainen perheenäiti ei kuitenkaan käsittänyt mistä oli kysymys, jolloin muistelijan todellisuudentaju petti, ja hän ymmärsi, että ”ei perkele, ei kukaan tässä systeemissä tajua sitä miten tuntuu olla tässä”. Neuvottomana muistelija katsoi parhaakseen suunnata Hesperiaan, Helsingin keskussairaalaan. Sairaalan päivystykseen oli kuitenkin jonoa. Muistelija ohitti jonon, mutta selittäessään tilaansa päivystyksestä vastaavalle nuorelle lääketieteen opiskelijalle, ei tämä käsittänyt lainkaan mistä on kysymys. Muistelija ei kerro, kuinka ilta päättyi, mutta hän piti kokemusta tärkeänä yleissivistyksen kannalta ja hyvänä läksynä, mutta ei suosittele LSD:tä kenellekään eikä käyttänyt sitä enää koskaan uudelleen.³¹

Yksi henkilö lisäksi muistelee, kuinka he menivät erään kerran LSD:n vaikutuksen alaisena Yhdysvaltain suurlähetystön eteen noitumaan.³² Toinen henkilö muistelee edellä mainitussa Vapaaniemen kommuunissa vietettyjä juhlia, joissa kaikki olivat nauttineet LSD:tä. Muistelijalle tämä oli hänen elämänsä ainoa LSD-kokemus. He kuuntelivat The Who -yhtyeen Tommy-levyä uudestaan ja uudestaan, ja elämys oli vaikuttava. ”En mä muista paljon muuta kuin että ihmiset juoksi huusi [sic] ympäri taloa, ulkona ja sisällä.”³³

Tanska ja Tukholma olivat erityisen suosittuja matkakohteita undergroundin piirissä. Näissä maissa oli myös LSD:tä helposti saatavilla, ja varsinkin Kööpenhamina nousee toistuvasti esiin henkilöiden muisteluissa. Lisäksi LSD:tä oli helppo salakuljettaa Suomeen, ja useat ulkomailta käyneet henkilöt hyödynsivät tätä mahdollisuutta.³⁴ Myös kulttuuriset vaikutteet seurasivat huumereittejä.³⁵

³¹ Lindfors & Salo 1988, 82.

³² Lindfors & Salo 1988, 82.

³³ Lindfors & Salo 1988, 163.

³⁴ Lindfors & Salo 1988, 76, 79, 82.

³⁵ Lindfors & Salo 1988, 64.

2.3. Negatiiviset kokemukset

Kaikki eivät nauttineet LSD:n tuottamista vaikutuksista. Kokemukset saattoivat olla pelottavia, vainoharhaisia, jopa demonisia. Eräs henkilö käytti LSD:tä kolme kertaa. Näistä ensimmäinen oli miellyttävä kokemus, hän näki kauniita värejä ja nautti olostaan, mutta kaksi seuraavaa aiheuttivat paniikkireaktioita. Viimeinen 12-tuntinen matka oli kokonaisuudessaan kammottava, ja tämän jälkeen muistelija ei enää käyttänyt LSD:tä. Hän myös koki LSD:n vaikuttaneen hänen kannabiksen käyttöönsä, sillä nämäkin kokemukset muuttuivat niin intensiivisiksi, että hän lopulta irrottautui myös kannabiksesta.³⁶ Underground-aktiivit muistelevat lisäksi erästä tuntemaansa henkilöä, joka putosi huumausaineiden vaikutuksen alaisena Tähtitorninmäen kalliolta ja katkoi jalkansa.³⁷

Jotkut henkilöt ”flippasivat” eli menettivät kosketuksensa todellisuuteen runsaan huumeiden käytön seurauksena. Eräs henkilö tuli uskoon, minkä seurauksena hän ilmiantoi itsensä poliisille tunnustaakseen syntinsä, joihin kuului muun muassa kannabiksen välittäminen. Tämän seurauksena ainakin yksi muistelijoista sai sakkotuomion kannabiksen käyttörikoksesta. Toisenkin henkilö tuli muistelijoiden mukaan uskoon, ja toimi haastattelujen keräämishetkellä lähetyssaarnaajana Intiassa. Eräs muistelijoiden tuntema henkilö oli niinkään vielä haastatteluja kerättyäkin ”out”, ja hänen kerrotaan asuvan edelleen yhdessä huoneessa vanhempiensa kanssa.³⁸ Kaiken kaikkiaan flippaamista undergroundin piirissä pidettiin kuitenkin harvinaisena ilmiönä.³⁹

2.4. Muut hallusinogeenit

Hallusinogeenista LSD ja kannabis nauttivat ylivoimaisesti suurinta suosiota undergroundin piirissä, mutta muitakin päihteitä kokeiltiin. Kaksi muistelijaa kertovat kokemuksistaan meskaliinin parissa. Sen vaikutuksia pidettiin hyvin miellyttävänä, yhteisöllisinä ja ystävällisinä, ”tosi mellow, ei mitään skitsoja”.⁴⁰ LSA:ta sisältäviä päivänsiemeniä⁴¹ kokeiltiin myös; yksi muistelija sai näistä lähinnä vatsansa kipeäksi, kun taas toiselle ne olivat yksi voimakkaimmista päihteistä, mitä hän on kokeillut, joskin ne aiheuttivat paikoin hieman pahoinvointia.

³⁶ Lindfors & Salo 1988, 82, 154, 155.

³⁷ Lindfors & Salo 1988, 82.

³⁸ Lindfors & Salo 1988, 83.

³⁹ Lindfors & Salo 1988, 83.

⁴⁰ Lindfors & Salo 1988, 79.

⁴¹ Hofmann 2009, 135–136.

Helsingin yliopiston kasvitieteellinen puutarha avusti tietämättään underground-liikkeen empiiristä, vapaamuotoista päihdetutkimusta. Puutarhasta varastettiin kannabista, hullukaalia ja hulluruohoa, *datura*⁴². Viimeisenä mainitun siemeniä kähvellettiin myös, ja ne saatiin onnistuneesti itämään. ”Siitä meni täysin sekaisin. Mä en pystynyt kuin makaamaan sängyllä eikä yksikään raaja liikkunut”, muistelee eräs henkilö kokemustaan hulluruohon parissa.⁴³

Psilosybiinisienten olemassaolosta tiedettiin, mutta niitä ei osattu tunnistaa, ja tästä syystä ne eivät koskaan päässeet mukaan suomalaisen undergroundin farmakologiseen repertuaariin. Sen sijaan *Amanita muscaria*⁴⁴, punaista kärpässiä muutamit underground-aktiivit käyttivät päihdetarkoituksessa. Kärpässiä verrattiin LSD:hen, joskin niitä luonnehdittiin hieman miedommiksi. Lisäksi kärpässiä hämärsi ajantajun niin, että ”ei tiennyt tapahtuuko tämä äsken vai tapahtuuko se vasta kohta”.

Eräs kärpässiä kokeilu on jäänyt erityisesti muistelijoiden mieleen. Kärpässiä nauttimisen jälkeen kaksi muistelijaa hiihtivät jäätä pitkin ulkomerelle ihastelemaan avointa, Kuun pintaa muistuttavaa maisemaa, mutta palattuaan takaisin toinen heistä unohti täysin identiteettinsä – hän istui talon portailla, eikä yksinkertaisesti muistanut tai ymmärtänyt kuka on. Tämän lisäksi talon sängyllä makasi niin ikään kärpässiä nauttinut tyttö, joka vaikutti nukkuvalta, mutta ei reagoinut mihinkään ärsykkeisiin. Seurasi yleinen paniikki, ja läsnäolijat, joita oli noin neljä tai viisi ja joista ilmeisesti kaikki olivat syöneet kärpässiä, ajoivat Espoosta Helsinkiin Nuorisoklinikalle, josta heidät ohjattiin edelleen Hesperiaan. Jännittävän ajomatkan päätteeksi he saivat tytön lääkärin tarkastettavaksi, jolloin kaikkien helpotukseksi selvisi, ettei mitään vaaraa ollut. Hesperian aulassa identiteettinsä kadottanut muistelija täytyi ilosta, onnesta ja riemusta, sillä hän muisti jälleen, kuka on. Tapahtunut kuitenkin pelästytti identiteettinsä unohtaneen henkilön niin perinpohjaisesti, että hän lopetti päihteidenkäyttönsä tähän.⁴⁵ Ultra julkaisi viimeisessä numerossaan nelisivuisen artikkelin kärpässiä käyttämisestä.

⁴² Useat alkuperäiskansat Intiasta Keski-Amerikkaan ovat tienneet daturan päihdyttävistä vaikutuksista, ja sitä on käytetty kautta aikain päihteenä, lääkkeenä ja myrkkynä (Furst 1976, 138).

⁴³ Lindfors & Salo 1988, 167.

⁴⁴ Punaisen kärpässiä käytöllä on pitkä historia useiden Siperian alkuperäiskansojen parissa (Furst 1976, 90).

⁴⁵ Lindfors & Salo 1988, 167–169.

3. ”VITTUUN SYSTEEMI” – LSD JA VALLANKUMOUS

Yhdysvalloissa 1960-luvun vastakulttuuriin liittyi olennaisesti ajatus kansalaisiaan riistävän ja henkisesti orjuuttavan länsimaisen yhteiskunnan kaatumisesta ja uuden, tasa-arvoisen, ja rauhaan ja rakkauteen perustuvan yhteiskunnan rakentumisesta sen tilalle. Vastakulttuuri uskoi, että tämä uudentyyppinen yhteiskunta saavutettaisiin ennen kaikkea tajuntaa laajentavien psykoaktiivisten substanssien avulla. Siinä missä useat hallusinogeenija puoltavat ajattelijat, kuten Aldous Huxley ja LSD:n ensimmäisenä syntetisoinut tohtori Albert Hofmann, katsoivat, että ainoastaan yhteiskunnan koulutetun eliitin – tiedemiesten, taiteilijoiden ja poliitikkojen – tulisi käyttää näitä substansseja ja rakentaa niiden kautta saavutetun ymmärryksen avulla parempi yhteiskunta, vastakulttuuri ja sen keskeiset hahmot Timothy Learyn, Ken Keseyn ja Allen Ginsbergin johdolla kannattivat ajatusta, jonka mukaan koko ihmiskunnan tulisi käyttää hallusinogeenija ja saavuttaa näin ihanteellinen yhteiseen ymmärrykseen perustuva kosmisen harmonian tila.⁴⁶ Kuten todettua, hallusinogeenien ja vallankumouksen yhteinen taival käynnistyi toden teolla vasta hippikulttuurin osittain sulauduttua poliittisesti aktiivisiin yhdysvaltalaisiin ryhmittymiin vuosien 1967 ja 1968 aikana. Tuloksena oli etenkin nuorison parissa valtavaa suosiota nauttinut yippie-liike, ja juuri yipeiltä suomalainen underground sai keskeisimmät vaikutteensa. Tämä näkyy selkeästi undergroundin toiminnassa ja retoriikassa.⁴⁷

Undergroundin jäsenet organisoivat ja ottivat mielellään osaa erilaisiin mielenosoituksiin, tempauksiin ja ”happeningeihin” Helsingissä. Tällaisia olivat esimerkiksi lauantaiset mielenosoitukset USA:n lähetystöllä vuonna 1968, ja John Waynen tähdittämän Vietnamin sotaa puoltavan Vihreät baretit -elokuvan ensinäytös, jossa aktivistit vetivät FNL:n lipun valkokankaan eteen. Lisäksi eräs underground-aktiivi heitti savupommin salin etuosaan. Tapahtuma johti hänen pidätykseensä.⁴⁸ Eräs underground-aktiivi muistelee, kuinka heillä oli keskinäistä kilpailua, kuka uskaltaa tehdä mitään. Tämä henkilö muun muassa osti erään kerran lihakaupasta verta, levitti sitä elokuvateatteri Alohan portaille, meni piiloon, ja nauroi sieltä poliiseille, jotka tulivat paikalle ja ihmettelivät tapahtunutta kädet ristissä. Samainen henkilö muistelee, kuinka he suunnittelivat eduskunnan kahviautomaatin terästämistä LSD:llä, sillä ”systeemi ja establishment oli täysin rotten”.

⁴⁶ Elcock 2013, 296–298, 302.

⁴⁷ Lindfors & Salo 1988, 64.

⁴⁸ Lindfors & Salo 1988, 55.

Tämä olisi ollut teoreettisesti täysin mahdollista, sillä erään aktiivin ystävä työskenteli eduskunnassa.⁴⁹ Kyseinen spektaakkeli jäi kuitenkin mitä ilmeisimmin toteuttamatta.

Undergroundin jäsenet käyvät muisteluisaan läpi yhteiskuntaa vastaan kohdistuneita asenteitaan. Eräälle aktiiville kaikki, mikä liittyi seksiin ja huumausaineisiin oli lähtökohtaisesti hyvää, sillä näiden puoltaminen kapinoi täydellisesti sitä ”pikkuporvarillista elämäntapaa vastaan”, mistä hän itse oli lähtöisin. Hän muistelee myös, kuinka olennaista omien vanhempien ärsyttäminen esimerkiksi pukeutumisella ja poliittisilla kannanotoilla oli.⁵⁰ Tämä asenne käy erinomaisesti ilmi myös Aamuruskon viidennestä numerosta, johon toimittajat ovat kääntäneet erään Jerry Rubinin kirjoituksen:

”Me tarvitsemme uutta ärsyttävää sukupolvea, uutta sukupolvea joka on irronnut, kreisi, järjetön, seksuaalinen, vihainen, uskonnoton, lapsellinen ja hullu [...] [me tarvitsemme] ihmisiä jotka houkuttelevat nuoria musiikilla, hashiksella ja LSD:llä”⁵¹

Samainen Aamuruskon numero sisältää lisäksi muun muassa surrealistista pohdintaa lihansyönnin vahingollisuudesta ja valoisasta Hare Krishna -tietoisuudesta – todennäköisesti täysin käsittämättömiä aiheita 1910-30-luvuilla syntyneille suomalaisille sukupolville. Seitsemännen sivun pakinassa julistetaan lehden ideologian kuuluvan seuraavasti:

”Yhteiskunta on vasta sen jälkeen onnellinen, kun viimeinen kapitalisti on hirttäytynyt viimeisen byrokraatin suoliin.”

Turkulainen Aamurusko oli siis selkeästi systeemiä vastustava ja vallankumouksellinen julkaisu, mutta kannabista vahvemmissa huumausaineista siinä kirjoitetaan suhteellisen vähän. Toisin on kuitenkin helsinkiläisessä Ultrassa, jonka katsottiin edustavan puhtaimmin yhdysvaltalaista undergroundia Suomessa. Tämä näkyy erityisesti lehden tavassa yhdistää huumausaineet vallankumoukselliseen retoriikkaan.⁵²

⁴⁹ Lindfors & Salo 1988, 80.

⁵⁰ Lindfors & Salo 1988, 80.

⁵¹ Aamurusko, 5/1968, 4–5.

⁵² Lindfors & Salo 1988, 64.

Ultran ensimmäinen numero sisältää runoja, sarjakuvia ja muun muassa vallankumouksellista tietoisuutta julistavan kirjoituksen, mutta lehdessä kirjoitetaan suhteellisen vähän kannabista vahvemmissa huumausaineista. Sen sijaan se keskittyy kritisoimaan voimakkaasti poliisilaitosta, heidän huumausaineiden käyttäjiä vastaan kohdistuvaa ajojahtiaan ja huumausainelainsäädäntöä itsessään:

”Eikä meidän vapautemme tiellä ole huumausaineet tai asosiaalinen elämä, vaan tämä systeemi, elementtirakenteiset virastot ja niiden pakkomielteiset porvarishintit.”⁵³

Ultran toinen numero vuodelta 1969 alkaa Valkoisten panttereiden suomennetulla kymmenen kohdan ohjelmalla ja kehotuksella kaikkien maiden proletariaattien yhteenliittymiselle. Poliisit rinnastetaan Aamuruskon tapaan sikoihin, ja sikojen muistutetaan olevan teuraseläimiä.⁵⁴ Lisäksi lehdessä esitellään ja kritisoidaan voimakkaasti Yhdysvaltojen Vietnamin sodassa käyttämiä hermomyrkkijä.⁵⁵ Toisessa numerossa kirjoitetaan myös LSD:stä: ”LSD parantaa” -otsikolla varustettu lyhyt artikkeli julistaa vallanpitäjien ja byrokraattien olevan henkisesti sairaita, sillä heitä hallitsevat ”ahneuden, epäoikeudenmukaisuuden ja ahdasmielisyyden voimat”. Tämä on kuitenkin mahdollista parantaa mielitautilääke LSD:n avulla. Kirjoittajan mielestä perinteinen aseellinen vallankumous on tuomittu epäonnistumaan, sillä vallalla on tapana turmella haltijansa, mutta LSD:n potentiaalia järjestelmän kaatamiseksi olisi syytä tutkia. Artikkelin on varustettu kuvalla huulista, joiden välissä on LSD-tabletti.⁵⁶

Ultran kolmas numero keskittyy erityisen tarmokkaasti huumausaineisiin. Lehden pääkirjoituksessa rinnastetaan kannabiksen ja LSD:n käyttö poliittiseen toimintaan: LSD on ”todellinen anarkistipilleri”, ja huumausaineiden vaikutuksen alaisena kirjoittaja ”droppaa[n] ulos”⁵⁷. Kirjoituksessa huomautetaan, kuinka virkavalta ei pelkää huumausaineita niiden väitetysti aiheuttamien, kansalaisia uhkaavien terveydellisten haittojen takia, vaan todellinen syy näiden substanssien kieltämiselle ja vainoamiselle on niiden rooli poliittisina aseina. Lisäksi kirjoituksessa pohditaan mahdollisuutta, että kenties vastakulttuuriliike joutuu vielä tarttumaan kivääreihin.⁵⁸

⁵³ Ultra, 1/1968, 2.

⁵⁴ Ultra, 1/1969, 3.

⁵⁵ Ultra, 1/1969, 12–13.

⁵⁶ Ultra, 1/1969, 7.

⁵⁷ Tällä viitataan Timothy Learyn kuuluisaan ”turn on, tune in, drop out” -fraasiin, jossa drop out tarkoittaa irrottautumista yhteiskunnan fyysisestä ja henkisestä oravanpyörästä.

⁵⁸ Ultra, 1/1970, 3.

Kolmannen numeron seitsemännen sivun otsikkona on ”Kumpi vaarallisempaa, LSD vai vesi ja suola”, ja kirjoituksen pohjana on käytetty Abram Hofferin ja Humphry Osmondin kirjaa *New Hope for Alcoholics*. Kirjoitus käsittelee LSD:n huomattavaa potentiaalia alkoholismien hoidossa, ja LSD:n käyttöön sisältyvien riskien eliminoimista. Kirjoituksen mukaan LSD:tä ei sovelleta alkoholismien parantamiseen laajemmassa mittakaavassa, sillä alkoholistit takaavat työpaikan välillisesti tai välittömästi lukuisille yhteiskunnan jäsenille. Suurin osa kirjoituksesta keskittyy informoimaan lukijoitaan joissakin henkilöissä piilevästä ns. malvamaisestä tekijästä, joka altistaa LSD:tä käyttävän henkilön pitkäaikaiselle psykoottiselle reaktiolle. Tätä voidaan kuitenkin ennaltaehkäistä nauttimalla suuri määrä B3- ja C-vitamiineja ennen LSD:n käyttämistä. Lisäksi kirjoituksessa lainataan Hofferin ja Osmondin kommenttia LSD:n väitetystä vaarallisuudesta. Tohtorit huomauttavat, että myös kirurgin veitsi on väärissä käsissä vaarallinen, mutta oikein käytettynä parantava.⁵⁹ Mainittakoon, ettei teoriaa malvamaisten tekijän olemassaolosta pidetä validina.

Kahdeksannellatoista sivulla on vapaamuotoinen kirjoitus, eräänlainen automallitestiksi naamioitu käyttäjäkertomus Orange Sunshine⁶⁰ -nimellä tunnetun LSD-laadun nauttimisesta. Kirjoituksessa mainitaan muun muassa Timothy Leary, jakeluongelmat, Owsby⁶¹, Sandoz ja Lyserge 25 –moottori^{62, 63} Sivun 22 ”Raportti armeijasta” -reportaasissa nimimerkki Pelle kertoo tripin olevan hänelle samaa kuin pinaatti Kippari-Kallelle.⁶⁴ Useissa tässä numerossa julkaistuissa runoissa viitataan LSD:hen.⁶⁵ Lisäksi eräs sarjakuva kuvaa kanatilan omistajaa, joka LSD:tä syötyään vapauttaa kaikki eläimensä.⁶⁶ Muu lehden materiaali käsittelee esimerkiksi tutkimusta, jonka mukaan auton ajaminen kannabiksen vaikutuksen alaisena on turvallisempaa kuin humalassa, myymälävarkauksia, Andrew T. Weilin tutkimuksia kannabiksen aiheuttamista muutoksista ihmisen tajunnantilassa, ja sukupuolitauteja.⁶⁷ Lisäksi lehdessä kritisoidaan epäpoliittisia hippejä, ja

⁵⁹ Ultra, 1/1970, 7.

⁶⁰ Brotherhood of Eternal Love -niminen kollektiivi tuotti 1960-luvun lopulla ja 1970-luvun alussa valtavia määriä oransseiksi pillereiksi painettua LSD:tä. Pillerit tunnettiin nimellä Orange Sunshine, ja niitä pidettiin poikkeuksellisen korkeatasoisena LSD:nä paitsi USA:ssa, myös muun muassa Nepalissa, Australiassa ja Intian Goalla (Lee & Shlain 1992, 236, 242–243).

⁶¹ Augustus Owsley Stanley III oli luultavasti tunnetuin, arvostetuin ja suosituin laittoman LSD:n valmistaja 1960-luvun puolivälin Yhdysvalloissa. Hänen on arvioitu valmistaneen noin neljä miljoonaa LSD-annosta 60-luvun aikana (Lee & Shlain 1992, 146–147).

⁶² Lysergihapon dietyyliamidi oli 25. Hofmannin lysergihaposta syntetisoima substanssi, ja siksi siitä käytetään joskus nimitystä LSD-25 (Hofmann 2009, 44).

⁶³ Ultra, 1/1970, 18.

⁶⁴ Ultra, 1/1970, 22.

⁶⁵ Ultra, 1/1970, 26, 39.

⁶⁶ Ultra, 1/1970, 37.

⁶⁷ Ultra, 1/1970, 4–5, 13, 14–17, 38.

julistetaan, että ”me emme kerää nimiä adressiin, MEIDÄN ADRESSIMME ON KÄSIKRANAATTI”.⁶⁸

Ultran neljäs ja viimeinen numero on selkeästi aikaisempia poliittisempi. Sen pääkirjoituksessa sivutaan huumausainekysymystä, joskin hieman eri valossa kuin aiemmissa numeroissa:

”On kuitenkin tyhnää [sic] esittää vallankumouksellista käyttämällä huumausaineita, sillä tosiasiat osoittavat, että pilvellä eikä muillakaan aineilla tehdä vallankumousta. On eri asia käyttää niitä kuvittelematta, että ne ovat jokin viisasten kivi, joka poistaa kaiken pahan.”⁶⁹

Lisäksi kehoitetaan lukijoita hankkimaan itse huumausaineensa luonnosta, tai kasvattamaan niitä. Pääkirjoitusta seuraavat 12 sivua käsittelevät hyvin yksityiskohtaisesti Marxin, Engelsin ja Leninin käsityksiä anarkismista, sosialismista ja tieteestä, ja kirjoittajat myös vastaavat muutamien lukijoiden esittämiin kommentteihin koskien Ultran poliittista linjaa.⁷⁰ Lehdessä on myös jo mainittu nelisivuinen artikkeli kärpässien käyttämisestä päihteenä. Artikkelissa kerrotaan kärpässien käyttöhistoriasta, valmistustavoista, annostuksesta, vaikutuksista, ja kirjoittajien kokemuksista sien parissa. Artikkelissa kritisoidaan virallisia huumausainetutkijoita, jotka eivät yleensä ole itse kokeilleet ainetta, jonka väittävät tuntevansa, ja varoitetaan yleiskunnoltaan heikkoja tai voimakkaita lääkkeitä syöviä ihmisiä nauttimasta kärpässieniä.⁷¹ Neljännen numeron viimeinen kirjoitus antaa lukijalle ohjeet hasiksen valmistamiseen.⁷²

Vaikka Ultra saattaa edellä esiteltyjen huomioiden perusteella vaikuttaa paikoin poliittiselta tai väkivaltaan yllyttävältä, kirjoittajat korostavat muisteluissaan, ettei asian laita ollut todellisuudessa näin, sillä lehden tarkoitus oli lähinnä provosoida. Eräs lehden tekijöistä korostaakin, että he halusivat lehdillään rikkoa tabuja ja mielen luutuneita rakenteita.⁷³ Toisen Ultrassa vaikuttaneen henkilön käsitys anarkismista liittyi ennen kaikkea moraalisen paniikin aiheuttamiseen ympäristössä. Erään underground-aktiivin mukaan heidän anarkisminsa oli epämääräistä, eivätkä he noudattaneet minkäänlaista teoriaa.⁷⁴ Yksi Ultran kirjoittajista painottaa, ettei terrorismilla ollut mitään tekemistä heidän kanssaan, joskin hän myöntää heidän ihailleen Mustia Panttereita ja näiden militanttia

⁶⁸ Ultra, 1/1970, 21–21, 44.

⁶⁹ Ultra, 2/1970, 2.

⁷⁰ Ultra, 2/1970, 3–15.

⁷¹ Ultra, 2/1970, 22–25.

⁷² Ultra, 2/1970, 26–27.

⁷³ Lindfors & Salo 1988, 71, 80.

⁷⁴ Lindfors & Salo 1988, 67.

toimintaa. Ultran tekijät painottavat, että heidän militarisminsa oli aina vain leikkiä, eivätkä he koskaan tuhonneet omaisuutta, tai tehneet mitään ”hajupommeja suurempaa”.⁷⁵

Poliisit seurasivat undergroundin poliittista aktivismia ja kuulustelivat toistuvasti muun muassa Ultran päätoimittajaa.⁷⁶ Paitsi että olivat mukana edellä mainituissa mielenosoituksissa ja elokuvanäytöksessä, poliisit myös takavarikoivat osan Ultran ensimmäisestä painoksesta, koska lehdestä puuttui maininta painopaikasta.⁷⁷ Lopulta Helsingin kaupunginviskaali suunnitteli Ultran toimittamista oikeusministeriölle toimenpiteitä varten, sillä lehden katsottiin halventavan törkeästi julkisia laitoksia ja henkilöitä.⁷⁸ Kiristyneet huumausainelait ja huumausaineiden käyttäjien ahkera vainoaminen poliisien toimesta johtivat osaltaan suomalaisen undergroundin toiminnan loppumiseen 1970-luvun alussa.⁷⁹ Underground-liike ei ollut tässä suhteessa yksin: koko ensimmäisen huumausaineaallon taittuminen Suomessa liittyy pitkälti poliisien aktiiviseen ja painostavaan huumausaineiden käyttäjien vainoamiseen, vangitsemiseen ja rankaisemiseen.⁸⁰ Vuoden 1971 jälkeisistä, muiden underground-ryhmien painamista pienlehdistä on, Tähteä lukuun ottamatta, mahdotonta löytää mainintoja huumausaineista. Muutamat niistä ovat poliittisia, mutta eivät enää provokatiivisesti ja anarkistisesti Ultran tai Aamuruskon tapaan, vaan pikemminkin hyvin intellektuellin vasemmistolaisesti.

⁷⁵ Lindfors & Salo 1988, 68.

⁷⁶ Lindfors & Salo 1988, 71.

⁷⁷ Lindfors & Salo 1988, 59.

⁷⁸ Lindfors & Salo 1988, 67.

⁷⁹ Lindfors & Salo 1988, 191–192.

⁸⁰ Salasuo 2003, 97–98.

4. LSD:TÄ KOSKENEET HUHUT, KUULOPUHEET JA TUTKIMUKSET

Vaikkei hallusinogeenia ja niiden merkillisiä toimintamekanismeja ymmärretä täysin vielä tänäkään päivänä, niitä on kuitenkin tutkittu moderneja tutkimusnäkökulmia hyödyntäen ja perusteellisemmin kuin 1960- ja 70-luvuilla.⁸¹ Kehittyneestä teknologiasta on ollut apua, ja esimerkiksi LSD:n vaikutuksia aivoihin on tutkittu magneettikuvauksen avulla.⁸² Mikä keskeisintä, internet on mahdollistanut tämän tiedon lähes universaalin saatavuuden. Tämä on huomattava etu, sillä huumausaineista kiinnostuneet ihmiset voivat etsiä tärkeää informaatiota koskien esimerkiksi annostuksia ja käyttöympäristöä ja -tilannetta ennen kokeilujaan, minkä lisäksi he voivat paitsi reflektoida kokemuksiaan jälkikäteen tutkitun tiedon valossa. Tilanne on siis merkittävästi erilainen kuin puoli vuosisataa sitten, jolloin suurin osa LSD:tä ja muita hallusinogeenia koskevasta informaatiosta koostui erilaisista kuulopuheista, huhuista ja enemmän tai vähemmän valideista käsityksistä näiden substanssien riskeistä, hyödyistä ja toimintamekanismeista.

Kuulopuheiden rooli hallusinogeenia koskevien käsitysten muodostamisessa käy ilmi underground-aktiivien muisteluista. Eräs underground-aktiivi muistelee, kuinka underground-piireissä liikkui tarinoita henkilöistä, jotka ovat hypänneet katolta LSD:n vaikutuksen alaisena, tai tuijottaneet aurinkoa niin pitkään, että ovat tulleet sokeiksi. Hän jatkaa, ettei näillä tarinoilla ollut vaikutusta hänen käsityksiinsä LSD:stä. Toinen underground-aktiivi piti kannabiksen polttamisesta, mutta hän kertoo olleensa arempi LSD:n suhteen, sillä hän oli kuullut ihmisten kuolleen LSD:n käytön seurauksena.⁸³ Myös Suomen Talvisota 1939-40 -ryhmässä vaikuttanut aktiivi muistelee ryhmän jäsenten käyttäneen kannabista, mutta välttäneen LSD:tä, sillä heitä pelotti tieto niin kutsutuista ”flashbackeista”.⁸⁴ Muistelijat kertovat lisäksi eräästä maailmalla matkustaneesta henkilöstä, joka ryhmäseksijuhlien organisoimisen lisäksi luennoi helsinkiläisessä asunnossaan LSD:n olemuksesta tästä kiinnostuneille nuorille.⁸⁵ Myös yhdysvaltalaisen näyttelijä Cary Grantin tiedettiin käyttäneen LSD:tä.⁸⁶

⁸¹ Viimeisten 25:n vuoden aikana tehdystä LSD-tutkimuksesta ks. Liechti 2017.

⁸² Carhart-Harris et. al. 2016.

⁸³ Lindfors & Salo 1988, 82.

⁸⁴ Lindfors & Salo 1988, 104. LSD:n käytön yhteydessä flashbackilla tarkoitetaan tilaa, jossa LSD:tä menneisyydessään käyttänyt henkilö kokee äkkiarvaamatta kuin olevansa LSD:n vaikutuksen alaisena päiviä, viikkoja, kuukausia tai vuosia varsinaisen kokemuksen jälkeen. Flashbackin käsite syntyi 1960-luvulla ja oli eräs median hyödyntämä työkalu LSD:hen liittyvässä pelottelussaan.

⁸⁵ Lindfors & Salo 1988, 133.

⁸⁶ Lindfors & Salo 1988, 41. Grant kävi 1950- ja 60-luvuilla useissa LSD-pohjaisissa terapiaistunnoissa, ja raportoi saavuttaneensa näiden istuntojen kautta ennen kokemattoman rauhallisuuden ja onnellisuuden tilan (Lee & Shlein 1992, 57).

Muutammat aktiivit syventyivät silloiseen tieteelliseen tutkimukseen hallusinogeenista. Eräs underground-aktiivi omisti *Ethnopharmacological Search for Psychoactive Drugs* -nimisen kirjan, jota hän ja toinen aktiivi perusteellisesti tutkivat.⁸⁷ Tämän ohella he perehtyivät yliopiston ja lääketieteen laitoksen kirjastoista löytyneeseen psykedeelisiä sieniä koskevaan informaatioon. Yksi aktiivi muistelee heidän etsineen ja lukeneen kaiken saatavilla olevan informaation koskien keskushermostoon vaikuttavia substansseja.⁸⁸

International Organin ensimmäisessä numerossa on myös ”LSD/Happoportti” -otsikoitu tietoisuus LSD:stä. Artikkelisi sisältää nykyään osittain vanhentunutta kemiallista informaatiota LSD:stä, sen imeytymisestä ja metabolisoitumisesta, annostuksesta, henkisistä ja fyysisistä vaikutuksista, vaikutusajasta, jälkivaikutuksista ja LSD:n yhteisvaikutuksista muutamien lääkeaineiden kanssa. Lukijoita informoidaan myös LSD:n mahdollisista negatiivisista vaikutuksista ja näiden ehkäisystä. Lisäksi huomautetaan LSD:n lääketieteellisestä käytöstä esimerkiksi alkoholismiin ja homoseksualismiin hoidossa, ja muistutetaan, että LSD:tä tulisi aina nauttia hyvän ystävän seurassa. Artikkelin lähteiksi mainitaan International Times No. 101 1967 ja Albert Cohenin kirja LSD.⁸⁹

⁸⁷ Lindfors & Salo 1988, 166. Muisteluissa ei anneta teoksen tarkkoja tietoja, mutta ilmeisesti kyseessä on Daniel H. Efronin vuonna 1967 kirjoittama, National Institute of Healthin kustantama teos.

⁸⁸ Lindfors & Salo 1988, 166

⁸⁹ International Organ, 1/1967, 5.

5. TÄHTI: LSD JA MYSTIIKKA

Jorma Elovaara toimitti Yleisradiolle radio-ohjelmaa *Vesimiehen aika* vuodesta 1969 vuoteen 1971. Ohjelma oli mielikuvituksellinen yhdistelmä kokeellista rock-musiikkia, mystiikkaa, parapsykologiaa ja okkultismia. Yleisradio lakkautti Vesimiehen ajan, minkä seurauksena Elovaara perusti vuonna 1971 Mysteeni-kustantamon, joka julkaisi muun muassa Tähti-nimistä underground-lehteä.⁹⁰ Lehdellä oli myös Underground Press Syndicaten tuki. Vaikkei Elovaara kuulunutkaan tässä tutkimuksessa käsitellyn underground-liikkeen aktiiveihin, on hän ja hänen tuotantonsa osa tuolloista laajempaa suomalaista underground-toimintaa. Tähtien artikkelit käsittelevät erilaisia ilmiöitä, henkilöitä ja käsityksiä parapsykologian, uskontojen ja okkultismin laajalta kentältä. Lehdessä kirjoitetaan muun muassa UFOista, itämaisista uskonnoista ja henkisistä traditioista, teosofiasta, Christian Rosenkreutzista, astrologiasta, kasvissyönnistä ja tarotista. Lisäksi huomiota annetaan huumausaineille, joita käsitteleviä kirjoituksia esittelen seuraavassa.

Ensimmäisen Tähtien neljännen sivun artikkeli ”Uusimmat havainnot tajunnan laajentamisesta” käsittelee alfa- ja beta-aivoaaltojen vaikutusta mielen tasapainoon ja esittelee keinoja, joiden avulla näitä aivoaaltoja on mahdollista oppia kontrolloimaan. Artikkelissa kirjoitetaan elektroenkefalografista, EEG-laitteesta, jonka avulla laitteen käyttäjä voi nähdä oman värähtelytilansa, ja muokata sitä laitteella saavutetun informaation avittamana mieleisemmäksi. EEG-laite antaa käyttäjälleen mahdollisuuden päästä kosketuksiin sisäisten maailmojen kanssa LSD:n tapaan, mutta sillä erotuksella, että EEG:tä hyödynnettäessä ihmisen aistit ovat hänen hallinnassaan, toisin kuin LSD:n vaikutuksen alaisena. Artikkelissa mainitaan serotoniinin ja LSD:n välinen yhteys, ja varoitetaan LSD:n käytöstä. Artikkelissa lainatun Geoffrey Hodsonin mukaan LSD ei sinänsä aiheuta vaikutuksia käyttäjässään, vaan toimii avaimena, joka vapauttaa alitajunnan egon kontrollista. Hodsonin mukaan LSD-kokemuksessa saavutettava taso riippuu kuitenkin monista tekijöistä, mukaan lukien sitä käyttävän henkilön luonteesta ja odotuksista. Artikkelin päätteeksi kirjoittaja huomauttaa, että tila, joka voidaan saavuttaa välineellisesti LSD:n ja EEG:n avulla, voidaan tavoittaa myös luonnollisesti meditaation kautta – tarkoituksena on aktivoida ihmisen kundaliini, energia, joka on yksi intialaisen joogan keskeisistä käsitteistä. Artikkelin lisäksi lehdessä kritisoidaan poliisien kannabiksenkäyttäjien kohdistamaa vainoa, sillä hasis on päihteenä suhteellisen vaaraton, ja sen kitkeminen ajaa tajunnan laajentamista etsivät käyttäjät muiden, vaarallisempien ja helposti

⁹⁰ Lindfors 2006, 'Vesimiehen aika johdatti astraalimatkailuun', *YLE*.

kätkettävämpien aineiden, kuten LSD:n, pariin.⁹¹

Neljäs numero sisältää lyhyen artikkelin otsikolla ”Lysergihapon di-etyliamidi”. Artikkelissa kirjoitetaan LSD:n toimintamekanismeista parapsykologisesta näkökulmasta käsin: vaikuttaisi siltä, että psykedeelisen kokemuksen aikana ihmisen tajunta siirtyy fyysikaalisesta maailmasta astraaliseen, tai on molemmissa yhtäaikaisesti. Astraalitasolla on tärkeää osata navigoida oikein, ja välttää eräänlaisia astraalitason loisia, *larvoja*, joita länsimainen psykologia kutsuu pakkomielteiksi. Artikkelin tiedot perustuvat nimeämättömäksi jäävän tiedemiehen havaintoihin, ja alaviitteessä toimitus muistuttaa, ettei se suosittelen LSD:n käyttöä.⁹²

Lehdessä on myös ensimmäinen osa Timothy Learyn suomeksi käännetystä haastattelusta, joka on julkaistu alun perin *San Francisco Oracle*ssa. Haastattelussa Leary sanoo LSD:n väitetysti aiheuttamien kromosomivaurioiden⁹³, itsemurhien, aivovaurioiden ja geenimuutosten olevan Yhdysvaltain hallituksen tietoisesti levittämää valhetta, ja hallituksen tukevan ainoastaan sellaisia tutkimuksia, joiden on lähtökohtaisesti tarkoituksena todistaa LSD haitalliseksi terveydelle. Tämän järjestelmällisen pelottelun hän sanoo olevan seurausta siitä pelosta, jota hallitus tuntee LSD:tä ja muita tajuntaa laajentavia psykoaktiivisia substansseja kohtaan. Leary pohtii haastattelussaan LSD:n, solujen ja tietoisuuden välistä suhdetta, ja DNA:n mahdollista tietoisuutta ja roolia ihmiskunnan henkisessä kehityksessä.⁹⁴ Hän varoittaa raskaana olevia äitejä käyttämästä LSD:tä, ja korostaa joogan merkitystä LSD-kokemuksen ymmärtämisessä ja kokemuksesta johdetun informaation hyödyllisessä kanavoimisessa. Lopuksi Leary pohtii Haight-Asburyn ja Drop Cityn kaltaisten kommuunien positiivista ja keskeistä merkitystä yhteiskunnalliselle evoluutiolle.⁹⁵

Tähden viides numero alkaa Timothy Learyn suomeksi käännetyllä pohdinnalla kannabiksen seksuaalisia kokemuksia vahvistavista vaikutuksista. Samassa yhteydessä Leary mainitsee LSD:n ja muiden psykedeelien olevan suoria kemiallisia avaimia DNA:han piilotettuun ikivanhaan soluviisauteen. Kirjoitusta seuraa Tähden toimituksen tietoisuus LSD:stä. Artikkelissa kerrotaan LSD:n ominaisuuksista, alkuperästä, vaikutuksista ja historiasta. Artikkelissa kritisoidaan jo esille

⁹¹ Tähti I, 1971, 4–5, 7–8.

⁹² Tähti IV, 1972, 25.

⁹³ Yhdysvalloissa tehtiin 1960-luvun lopulla muutamia tutkimuksia, joissa todettiin LSD:n vaurioittavan kromosomeja. Kokeissa oli kuitenkin lukuisia epäkohtia, ja niistä saadut tulokset on sittemmin todistettu täydellisen virheellisiksi. Ks. esim. Narby 1998, 201–202.

⁹⁴ 1960- ja 70-lukujen vastakulttuuri oli kiinnostunut DNA:n ja hallusinogeenien välisestä hypoteettisesta suhteesta. Aiheesta on kirjoittanut esim. Narby 1998.

⁹⁵ Tähti IV, 1972, 26–29, 31.

tullutta kromosomimyyttiä, ja varoitetaan masentuneita, ”unimaailmassa” eläviä ja voimakkaasti traumatisoituneita ihmisiä käyttämästä LSD:tä.⁹⁶

Lehdessä on myös Timothy Learyn edellisessä numerossa alkaneen haastattelun toinen osa. Haastattelussa Leary esittelee sufien ja George Gurdjieffin⁹⁷ ohjeita henkiseen kehitykseen ja kertoo psykoaktiivisten substanssien käytöstä sakramenttina. Learyn mukaan kaikki psykedeelisten kokemukset ovat positiivisia, myös sellaiset, joiden aikana käyttäjä kokee negatiivisia tunteita. Lisäksi Leary puhuu poliiseihin kohdistuvan pelon turhuudesta, ja LSD:n mahdollisesta laillistamisesta uskonnollisena sakramenttina.⁹⁸

Kuudennessa Tähdessä varoitetaan LSD:stä kiinnostuneita katukaupassa liikkuvien aineiden epäpuhtaudesta, ja kirjoitetaan alkoholin haitallisista vaikutuksista. Lehdessä on myös ensimmäinen osa Michael Aldrichin käännösartikkelista, joka käsittelee Amerikan alkuperäiskansojen historiallisesti hyödyntämien psykoaktiivisten kasvien käyttöhistorioita. Artikkelissa esitellään tupakka⁹⁹, *kinnikinnik*¹⁰⁰, *teonanacatl*¹⁰¹ ja *ololiuqui*¹⁰². Lisäksi lehdessä mainitaan lyhyesti Suomessa kasvavan kolmenlaisia psilosybiinisieniä.¹⁰³ Aldrichin käännösartikkeli jatkuu seitsemännessä Tähdessä, ja käsittelee daturan, *chocolatlin*¹⁰⁴ ja *peyoten*¹⁰⁵ käyttöä intiaanikansojen rituaaleissa ennen ja jälkeen eurooppalaisten valloitusten.¹⁰⁶

Tähden yhdennessätoista numerossa Jorma Elovaara kirjoittaa syytteestä, joka lehteä vastaan on nostettu sen sisältämän huumausaineita koskevan informaation vuoksi, sillä tämän katsottiin yllyttävän nuorisoa huumausaineiden käyttöön. Elovaara on tästä ymmärrettävästi tuohtunut.¹⁰⁷

⁹⁶ Tähti V, 1972, 2–3.

⁹⁷ George Gurdjieff oli armenialainen mystikko, joka herätti huomattavaa kiinnostusta länsimaisissa esoteerisissa piireissä 1900-luvun alkupuoliskolla.

⁹⁸ Tähti V, 1972, 5–6. Native American Church on yhdysvaltalainen uskonto, jolla on lain takaama oikeus käyttää hallusinogeenista peyote-kaktusta seremonioissaan. Tämän tiedon inspiroimana muutamat järjestöt, kuten Neo-American Boohoo Church, kampanjoivat 1960-luvulla LSD:n laillistamisen puolesta uskonnollisena sakramenttina (Lee & Shlain 1992, 105).

⁹⁹ Tupakan monipuolisesta ja laajamittaisesta hyödyntämisestä Etelä-Amerikan intiaaniheimojen parissa ks. Wilbert 1993.

¹⁰⁰ Joidenkin Pohjois-Amerikan intiaaniheimojen valmistama erilaisten yrttien piipussa poltettava sekoitus. Käytetyt yrtit vaihtelevat heimoittain.

¹⁰¹ Asteekkien nimitys psilosybiiniä sisältäville sienille, joita he käyttivät uskonnollisissa seremonioissaan (Furst 1976, 75–88).

¹⁰² Asteekkien nimitys muutamille LSA:ta sisältäville kasveille, kuten jo mainitulle päivänsienelle. Ololiuquia käytettiin niin ikään seremoniaalisesti, ja esimerkiksi parantamaan sairauksia (Furst 1976, 57–74).

¹⁰³ Tähti VI, 1972, 10, 12–13.

¹⁰⁴ Asteekkien nimitys kaakaopuun siemenistä valmistetulle psykoaktiiviselle juomalle.

¹⁰⁵ Asteekkien sekä muutamien muiden Keski- ja Pohjois-Amerikan intiaaniheimojen nimitys meskaliinia sisältävälle kaktukselle, jota käytettiin niin ikään seremoniaalisesti. (Furst 1976, 109–119)

¹⁰⁶ Tähti VII, 1972, 12–13.

¹⁰⁷ Tähti XI, 1974, 4–5.

Neljästoista numero palaa Timothy Learyyn *The Village Voicelta* lainatussa, suomeksi käännettyssä artikkelissa, jossa kerrotaan Learyn antaneen vankilasta käsin lausunnon, jossa hän sanoutuu irti hallusinogeneista. Lisäksi lehdessä on käännetty katkelma Learyn kirjasta *Terra II*, jossa hän spekuloi ihmiskunnan tulevaisuudessa toteuttamaa avaruuden kansoittamista.¹⁰⁸

Viideteentoista Tähteen on jälleen käännetty Timothy Learyn haastattelu. Folsomin vankilassa nauhoitetussa haastattelussa Leary kuvaa itseään ensisijaisesti filosofiksi ja psykologiksi, jonka tehtävänä on viimeisten 30 vuoden ajan ollut ihmisen hermojärjestelmän kartoittaminen ja ymmärtäminen. Hän ei pidä itseään hallusinogeenien puolestapuhujana, eikä ole mielestään sitä koskaan ollutkaan, vaan hänen sanomansa on väärinymmärretty. Learyn mukaan LSD on oikeissa käsissä potentiaalinen muutoksen tuoja, mutta kehottaa kaikkia pysymään siitä erossa, sillä suurin osa markkinoilla liikkuvasta LSD:sta ei ole puhdasta, ja koko tilanne on toistaiseksi liian sotkuinen. Leary puhuu pidätyksistään, vankilapaostaan, pimeiden huumemarkkinoiden mukanaan tuomista ongelmista, ja mahdollisesta elämästä ulkoavaruudessa.¹⁰⁹

Tähti eroaa luonteeltaan suuresti muista, poliittisemmista underground-julkaisuista. Lehti ottaa kantaa joihinkin yhteiskunnallisiin kysymyksiin esimerkiksi koskien huumausaineiden lainsäädäntöä, mutta sen pääasiallinen kiinnostus on mystiikassa ja okkultismissa. Tämä painotus näkyy lehden tavassa informoida lukijoitansa hallusinogeneista ja näiden vaikutuksia. Lehti tarjoaa mielenkiintoisen näkökulman psykedelian ja hippikulttuurin mystisemmäksi koettuun puoleen, joka suomalaisessa undergroundissa oli huomattavasti vähemmän edustettuna kuin vastakulttuurin toiminnassaan ja retoriikassaan harjoittama anarkismi. On lisäksi huomionarvoista, että Tähti korostaa toistuvasti, ettei se suosittelen ketään käyttämään huumausaineita. Kirjoitusten tarkoituksena on pikemminkin puolueettoman informaation tarjoaminen asiasta kiinnostuneille.

¹⁰⁸ Tähti XIV, 1974, 29–33.

¹⁰⁹ Tähti XV, 1975, 14–19.

6. PÄÄTELMÄT

Yhdysvaltalaisen vastakulttuuriliikkeen vahvasti suosima LSD löysi tiensä myös Suomeen ensimmäisen huumeaallon yhteydessä. LSD kuitenkin saapui Suomeen verrattain myöhään, 1960-luvun lopulla, yhdysvaltalaisen vastakulttuuriliikkeen ollessa jo täysissä voimissaan, ja tämä myöhäinen ajoitus mitä ilmeisimmin vaikutti suomalaisen vastakulttuurin käsityksiin LSD:stä.

LSD:tä käyttänyt yhdysvaltalainen vastakulttuuri nimittäin oli 1960-luvun puoliväliin asti olennaisesti epäpoliittinen ja pitkälti maanalainen liike. Tuolloinen vastakulttuuri korosti ihmisten keskinäistä rakkautta ja harmoniaa, ja se halusi pitää poliittisen maailman mahdollisimman kaukana vastakulttuurista – parhaiten tämä onnistui olemalla ottamatta siihen minkäänlaista kantaa. LSD:n kieltäminen Kaliforniassa vuonna 1966, hippiliikkeeseen kohdistunut mediahuomio 1967, ja näitä seurannut hippikulttuurin osittainen sulautuminen yhdysvaltalaisiin vasemmistolaisiin, muun muassa kapitalismia ja Vietnamin sotaa vastustaviin poliittisiin ryhmittymiin kuitenkin tekivät vastakulttuurista ennen kaikkea poliittisen ilmiön. Tämä LSD:tä käyttäneen vastakulttuurin politisoituminen tapahtui samaan aikaan, kun LSD löysi tiensä Suomeen. Luultavasti tästä syystä suomalainen vastakulttuuriliike, jota underground-liike kaikkein selkeimmin edusti, ohitti tyystin ihmisten keskinäistä rakkautta korostavan utopistisen ja epäpoliittisen vaiheen, ja oli alusta alkaen vahvasti poliittinen – joskin on huomattavaa, että suomalainen underground toteutti anarkistista politiikkaansa ennen kaikkea taiteen keinoin. Toinen mahdollisuus on, että rauhaa korostava LSD:tä käyttänyt suomalainen hippiliike oli olemassa, mutta se oli niin maanalainen, ettei siitä ole säilynyt jälkipolville aineistoa.

Toinen keskeinen huomio on, etteivät underground-aktiivit pitäneet huumausaineita suinkaan aktiviteettiensa keskiössä, vaan ne olivat pikemminkin vastakulttuurisen toiminnan sivujuonne. Kannabiksesta puhuttiin ja sitä käytettiin suhteellisen runsaasti, mutta tätä vahvemmat substanssit tuntuvat näytelleen suhteellisen pientä sivuosaa. Suomalaisen undergroundin huomion keskipiste oli ennen kaikkea yhteiskunnan provosoimisessa. Sen sijaan yhdysvaltalaisen vastakulttuuriliikkeen retoriikassa ja toiminnassa huumausaineet olivat hyvin keskeisessä asemassa.

LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

I LÄHTEET:

1. Aikakauslehdet.

Aamurusko, 1968.

Apartado Num. 1818, 1969.

Hihapuukko, 1969, 1970.

International Organ, 1967, 1969.

Tähti, 1971, 1972, 1973, 1974, 1975.

Ultra, 1968, 1969, 1970.

Kaikki käyttämäni lehdet on luettu internetistä osoitteesta

<http://oranssi.net/pienlehdet/lehdet60.html>.

2. Haastattelu- ja muistelmateokset.

Hofmann, Albert, *LSD: My Problem Child*. MAPS: Santa Cruz, 2009.

Lindfors, Jukka & Salo, Markku, *Ensimmäinen aalto: Helsingin underground 1967-1970*. Odessa: Helsinki, 1988.

II TUTKIMUSKIRJALLISUUS:

1. Kirjallisuus.

Carhart-Harris, Robin L., et al., 'Neural Correlates of the LSD Experience Revealed by Multimodal

Neuroimaging'. *Proceedings of the National Academy of Sciences* 113:17 (2016), 4853–4858.

Furst, Peter T., *Hallucinogens and Culture*. Chandler & Sharp Publishers, Inc.: San Francisco, 1976.

Elcock, Chris, 'From Acid Revolution to Entheogenic Evolution: Psychedelic Philosophy in the Sixties and Beyond'. *The Journal of American Culture*, 36:4 (2013), 296–311.

Hartogsohn, Ido, 'Constructing Drug Effects: A History of Set and Setting'. *Drug Science, Policy and Law* 3 (2017), 1–17.

Hämäläinen, Juha, "'Tee se itse" – vallattoman vastakulttuurin kapina'. Teoksessa Pitkäranta, Inkeri (toim.), *Shh! Suomalainen underground*. Kansalliskirjasto Gallerian julkaisuja nro. 9. Kansalliskirjasto: Helsinki, 2006, 16–37.

Kainulainen, Heini & Rönkä, Sanna & Savonen, Jenni (toim.), *Vanha liitto: Kovien huumeiden käyttäjät 1960–1970-lukujen Helsingissä*. SKS: Helsinki, 2017.

Kinnunen, Aarne & Perälä, Jussi, "'Jonkin sortin rosvopäälliköitä" – vanhan liiton huumemarkkinat'. Teoksessa Kainulainen, Heini & Rönkä, Sanna & Savonen, Jenni (toim.), *Vanha liitto: Kovien huumeiden käyttäjät 1960–1970-lukujen Helsingissä*. SKS: Helsinki, 2017.

Lee, Martin A. & Shlain, Bruce, *The Complete Social History of LSD: The CIA, the Sixties, and Beyond*. Grove Press: New York, 1992.

Liechti, Matthias E., 'Modern Clinical Research on LSD'. *Neuropsychopharmacology*, 42:11 (2017), 2114-2127.

Narby, Jeremy, *The Cosmic Serpent: DNA and the Origins of Knowledge*. TarcherPerigree: New York, 1998.

Pitkäranta, Inkeri (toim.), *Shh! Suomalainen underground*. Kansalliskirjaston Gallerian julkaisuja nro 9. Kansalliskirjasto: Helsinki, 2006.

Poikolainen, Janne, "'Almost All You Need Is Love". *Hipit ja hippikulttuuri Suomessa*. Suomen

historian pro gradu –tutkielma, Tampereen yliopisto, 2008.

Salasuo, Mikko, *Huumeet ajankuvana. Huumeiden viihdekäytön kulttuurillinen ilmeneminen Suomessa*. Stakes: Helsinki, 2004.

Salasuo, Mikko, 'Mihin pilvi katosi? Huumeaallon taittuminen 1970-luvulla'. Teoksessa Onnela, Tapio (toim.), *Pyhä huumesota. Huumepolitiikan pelkoja ja utopioita*. Visio: Helsinki, 2001, 179 – 198.

Salasuo, Mikko, 'Tajunnan kumous – ensimmäinen huumeaalto'. Teoksessa Peltonen, Matti & Kurkela, Vesa & Heinonen, Visa (toim.), *Arkinen kumous. Suomalaisen 60-luvun toinen kuva*. SKS: Jyväskylä, 2003, 84–109.

Savonen, Jenni, 'Marginaaliset identiteetit – puhetta leimoista ja niitä vastaan'. Teoksessa Kainulainen, Heini & Rönkä, Sanna & Savonen, Jenni (toim.), *Vanha liitto: Kovien huumeiden käyttäjät 1960–1970-lukujen Helsingissä*. SKS: Helsinki, 2017.

Swanson, Link R., 'Unifying Theories of Psychedelic Drug Effects'. *Frontiers in Pharmacology* 9 (2018), 172.

Wilbert, Johannes, *Tobacco and Shamanism in South America*. Yale University Press: New Haven, 1993.

2. Internet-artikkeli.

Lindfors, Jukka, 'Vesimiehen aika johdatti astraalimatkailuun', *YLE*, 14.12.2006 [<https://yle.fi/aihe/artikkeli/2006/12/14/vesimiehen-aika-johdatti-astraalimatkailuun>]. Luettu 7.12.2018.